

СУСРЕТИ ПЕДАГОГА

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

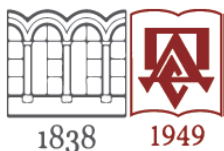
5. и 6. ЈУН 2015.

ПЕДАГОШКИ ДОПРИНОС УНАПРЕЂИВАЊУ ПОДУЧАВАЊА И УЧЕЊА

ЗБОРНИК РАДОВА

Одељење за педагогију и андрагогију
Филозофски факултет - Универзитет у Београду

Педагошко друштво Србије

Издавачи

Филозофски факултет Универзитета у Београду
Институт за педагогију и андрагогију
Чика Љубина 18-20, Београд
Педагошко друштво Србије
Теразије 26, Београд

Уредници

Доц. др Саша Дубљанин
Доц. др Милица Митровић
Доц. др Виолета Орловић

Рецензенти

Проф. др Радован Антонијевић
Проф. др Емина Хебиб
Проф. др Вера Спасеновић
Проф. др Наташа Матовић
Проф. др Драгана Павловић Бренеселовић
Проф. др Живка Крњаја
Проф. др Кристинка Овесни
Доц. др Лидија Мишкељин
Доц. др Саша Дубљанин
Др Зорица Шаљић

Технички уредник

Алекса Еремија

Дизајн корица

Марко Гавриловић

ISBN 978-86-82019-87-9

Одељење за педагогију и андрагогију Филозофског факултета Универзитета у Београду и Педагошко друштво Србије организовали су у оквиру Сусрета педагога национални научни скуп са темом „Педагошки допринос унапређивању подучавања и учења“. Циљ научног скупа је да кроз презентацију и размену најновијих теоријских сазнања и резултате емпиријских истраживања афирмише значај квалитетног подучавања и педагошког утицаја на учење у процесу организованог образовања и васпитања.

Програмски одбор скупа:

Проф. др Миомир Деспотовић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Снежана Медић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Радован Антонијевић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Наташа Вујисић Живковић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Драгана Павловић Бренеселовић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Живка Крњаја, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Емина Хебиб, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Проф. др Вера Спасеновић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Наташа Матовић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Милица Митровић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Биљана Бодрошки Спариосу, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Саша Дубљанин, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Лидија Мишкељин, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Лидија Радуловић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Јелена Врањешевић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Доц. др Александра Илић – Рајковић, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Др Мирослав Павловић, Педагошко друштво Србије
 Гордана Чукурановић, Педагошко друштво Србије
 Јасмина Ђелић, Педагошко друштво Србије
 Биљана Радосављевић, председница Педагошког друштва Србије

Организациони одбор скупа:

Др Зорица Шаљић, асистент Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Мр Татјана Павловски, Институт за педагогију и андрагогију, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Кристина Пекеч, асистент, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Бранка Александрић, асистент, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Ивана Луковић, асистент, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Маша Аврамовић, асистент, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Наташа Николић, сарадник у настави, Филозофски факултет Универзитета у Београду
 Биљана Јовић, Педагошко друштво Србије
 Ирена Мучибабић, Педагошко друштво Србије
 Алекса Еремија, технички уредник, уредник сајта Педагошког друштва Србије
 Бојана Урошевић, секретар Педагошког друштва Србије

Партнер у реализацији скупа

Клуб студената педагогије

Напомена

Научни скуп је реализован у оквиру пројекта Института за педагогију и андрагогију „Модели процењивања и стратегије унапређивања квалитета образовања у Србији“ (бр. 179060) који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Развојног плана Педагошког друштва Србије.

УВОЂЕЊЕ НАСТАВНИКА–ПРИПРАВНИКА У РАД ШКОЛЕ

Кристинка Овесни¹
Филозофски факултет Универзитета у Београду
Вера Радовић²
Учитељски факултет Универзитета у Београду

Анстракт

У раду се разматра увођење наставника–приправника у рад школе. Истраживање је спроведено применом комплексне батерије инструмената на пригодном узорку од 275 наставника–приправника из 92 основне школе у Србији. Налази истраживања добијени применом каноничке дискриминационе анализе пружају увид у разумевање: (а) менторског односа наставника–приправника и искусних наставника (ментора), (б) односа наставника–приправника према континуираном професионалном усавршавању, као базичних активности развоја људских ресурса намењених тој категорији запослених, те (ц) подршке управе школе за аутономију у раду наставника–приправника, (д) значаја повратних информација о квалитету обављања посла за наставнике приправнике, (е) задовољству наставника–приправника програмима за континуирано професионално усавршавање, (ф) образовним потребама наставника–приправника и (г) потребама наставника–приправника за укључивање у планирање и организацију програма за континуирано професионално усавршавање.

Кључне речи: наставници–приправници, увођење приправника у рад, развој људских ресурса, континуирано професионално усавршавање, образовне потребе

Увод

У стручној литератури појам наставника–приправника се најчешће везује за приправнички стаж у трајању од најдуже две године, који је појединац дужан да обави у новој установи у којој је запослен (Zakon o osnovama..., 2013: 78), у складу са законским оквирима и другим правним актима, док се увођење у посао наставника схвата као активност која „има за циљ да га оспособи за самосталан образовно–васпитни, васпитно–образовни, васпитни и стручни рад [...] и за полагање испита за лиценцу. [...] Програмом увођења у посао наставник, васпитач и стручни сарадник – приправник стиче знања и развија вештине и способности потребне за остваривање образовно–васпитног рада.” (Pravilnik o dozvoli za rad nastavnika..., 2008: 1). На тај начин схваћен, период приправничког стажа ограничава се само на завршну фазу у процесу регрутовања и селекције за прву установу у којој се наставник–приправник по први пут запошљава на дужи временски период. Но, у андрагошком смислу, појам приправника се схвата знатно шире – односи се на појединце који по први пут почињу да раде у организацији, прелазе из једног у друго одељење, унапређују се, почињу да уживају веће поверење и боље су вредновани или прелазе из једне у другу организацију, тј. на појединце који “прелазе организациону границу” тако да нова организациона култура или субкултура захтевају од њих другачију перформансу (Holton & Naquin, 2001; Knowles, et al., 1998: 240).

Новија истраживања о увођењу наставника–приправника у рад указују на потребу комплекснијег приступа који обухвата не само „ослањање на савете искуснијих колега“ и „лично искуство“ (Rajović i Radulović, 2007; Stančić i sar., 2013), већ и комплексан, брижљиво

¹ kovesni@f.bg.ac.rs

² vera.radovic@uf.bg.ac.rs

структурисан програм континуираног професионалног усавршавања (а не само припреме за полагање испита за лиценцу), подршку управе школе за аутономију у раду, планиран и организован менторски односа наставника–приправника и искусних наставника (ментора), благовремено давање исцрпних повратних информација о квалитету обављања посла за наставнике приправнике, уз стално испитивање образовних потреба и потреба наставника–приправника за укључивање у планирање и организацију програма за континуирано професионално усавршавање (у даљем тексту: КПУ) (Blomberg and Knight, 2015; Gatbonton, 2008; Westerman, 1991).

Методологија

Предмет дескриптивног, експлоративног истраживања приказаног у овом раду било је увођење наставника – приправника у рад школе. На основу поменутих истраживања, за потребе овог рада чији је основни циљ било истраживање увођења наставника – приправника у рад школе као базични индикатори увођења наставника – приправника у рад школе (зависна варијабла) издвојени су: (а) менторски однос наставника – приправника и искусних наставника (ментора), (б) однос наставника – приправника према КПУ, (ц) подршка управе школе за аутономију у раду наставника – приправника, (д) значај повратних информација о квалитету обављања посла за наставнике приправнике, (е) задовољство наставника – приправника програмима за КПУ, (ф) образовне потребе наставника – приправника и (г) потребе наставника – приправника за укључивање у планирање и организацију програма за КПУ. Издвојени индикатори посматрани су кроз призму независних варијабли – биолошких (пол, године старости) и организационих карактеристика (наставни предмет који наставници–приправници изводе, начин на који су наставници–приправници радно ангажовани и континуитет запослености у установи).

Истраживање је спроведено током 2012. и 2013. године на пригодном узорку од 275 наставника – приправника из 92 основне школе у Србији засебно креираном батеријом инструмената која је обухватила анкету, коју су чинила питања затвореног и комбинованог типа за прикупљање података о биолошким и организационим карактеристикама наставника – приправника, те 42 петостепене скале процене, дизајниране као модификована скала Ликертовог типа за прикупљање података о индикаторима увођења наставника–приправника у рад школе. На високу релијабилност инструмента указали су ајтем – ајтем анализа и за примену у области друштвених наука довољно висок Cronbach α коефицијент ($\alpha=0.853$). За статистичку обраду података коришћен је програмски пакет SPSS, ver. 21. Поред уобичајених једноставних статистичких поступака и процедура, у обради прикупљених података коришћена је и каноничка дискриминациона анализа.

Налази истраживања

Опажање менторског односа наставника–приправника и искусних колега

Налази истраживања показали су да постоји статистички значајна разлика у опажању менторског односа наставника–приправника и искусних колега с обзиром на наставни предмет који изводе, као и с обзиром на континуитет запослености у установи (Табела 2). С обзиром на предмет који наставници–приправници изводе издвојене су две каноничке дискриминационе функције, од којих је једна статистички значајна и објашњава 59.9% варијансе ($\text{sig.}=0.001$). Та функција указује да статистички чешће од других наставника–приправника, наставници техничког и информатичког образовања опажају да им менторски рад са искуснијим колегама подстиче жељу за учешћем у програмима за КПУ. С обзиром на

континуитет запослености у установи издвојене су две каноничке дискриминационе функције, од којих је једна статистички значајна и објашњава 79.4% варијансе ($\text{sig.}=0.024$). Та функција указује да наставници–приправници који су били запослени у више установа, са већим паузама између два запослења, чешће од других опажају да се у раду са искуснијим колегама – менторима осећају инфериорно.

Табела 1. Опажање менторског односа наставника–приправника и искусних колега (статистички значајне каноничке дискриминационе функције)

С обзиром на предмет који наставници–приправници изводе				
Test of F–n(s)	Wilks'λ	Chi-square	df	Sig.
1 through 2	.771	68.519	36	.001
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cml %	Cnl. Correl.
1	,167 ^a	59.9	59.9	.378
С обзиром на континуитет запослености у установи				
Test of F–n(s)	Wilks'λ	Chi-square	df	Sig.
1 through 2	.948	14.594	6	.024
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cml %	Cnl. Correl.
1	,044 ^a	79.4	79.4	.204

Однос наставника–приправника према континуираном професионалном усавршавању

Применом каноничке дискриминационе анализе утврђено је да постоје статистички значајне разлике у односу наставника–приправника према КПУ, као базичних активности развоја људских ресурса намењених тој категорији запослених с обзиром на њихове године старости и на наставни предмет који изводе. С обзиром на године старости наставника – приправника издвојене су две каноничке дискриминационе функције, од којих је једна статистички значајна (објашњава 73.2% варијансе; $\text{sig.}=0.030$). Та функција указује да наставници – приправници који имају од 35 до 45 година чешће од других колега приправника сматрају да су програми КПУ монотони и да за њих немају великог значаја. С обзиром на предмет који наставници–приправници изводе издвојене су две каноничке дискриминационе функције, од којих је једна статистички значајна и објашњава 59.9% варијансе ($\text{sig.}=0.001$). Прва издвојена функција (објашњава 21.3% варијансе; $\text{sig.}=0.000$) указује да статистички чешће од других наставника–приправника, наставници музичке културе сматрају да им програми за КПУ не обезбеђују усавршавање неопходних вештина. Друга издвојена функција (објашњава 15.4% варијансе; $\text{sig.}=0.028$) указује да статистички

чешће од других наставника–приправника, наставници матерњег и страног језика указују на значај изгледа сертификата које добијају по завршетку програма за КПУ.

Табела 2. Однос наставника–приправника према континуираном професионалном усавршавању (статистички значајне каноничке дискриминационе функције)

С обзиром на године старости				
Test of F-n(s)	Wilks'λ	Chi-square	df	Sig.
1 through 2	.778	65.669	46	.030
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cml %	Cnl. Correl.
1	,199 ^a	73.2	73.2	.407
С обзиром на предмет који наставници–приправници изводе				
Test of F-n(s)	Wilks'λ	Chi-square	df	Sig.
1 through 18	.122	531.626	414	.000
2 through 18	.184	428.153	374	.028
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cml %	Cnl. Correl.
1	,505 ^a	21.3	21.3	.579
2	,366 ^a	15.4	36.7	.517

Опажање подршке управе школе за аутономију у раду наставника–приправника

Налази су показали да постоје статистички значајне разлике у опажању подршке управе школе за аутономију у раду наставника – приправника с обзиром на наставни предмет који изводе и с обзиром на начин на који су радно ангажовани (Табела 1). С обзиром на наставни предмет који наставници – приправници изводе издвојено је шест каноничких дискриминационих функција, од којих су три статистички значајне. Прва функција (објашњава 28.6% варијансе; sig.=0.000) указује да наставници ликовне културе статистички значајно ређе од других колега опажају како управа школа у којима су запослени подстиче аутономију у раду пружањем могућности за њихово КПУ. Друга функција (објашњава 24.9% варијанса у одговорима респондента; sig.=0.001) указује да наставници техничког и информатичког образовања сматрају да им управа школа у којима су запослени даје снажну подршку у самосталном обављању посла, док трећа издвојена каноничка дискриминациона функција (објашњава 17.6% варијансе; sig.=0.023) указује како наставници хемије опажају да управа школе подстиче самосталност у деловању запослених. Установљене су и статистички значајне разлике у опажању подршке управе школе за аутономију у раду наставника–приправника с обзиром на начин на који су наставници ангажовани. Издвојене су три каноничке дискриминационе функције, од којих је једна статистички значајна. Та функција објашњава 28.6% варијансе (sig.=0.019). Наставници–приправници ангажовани на одређено време опажају да управа школе подстиче самосталност у деловању запослених, а посебно пружањем могућности и подстицањем за партиципацију у програмима за КПУ.

Табела 3. Опажање подршке управе школе за аутономију у раду наставника–приправника (статистички значајне каноничке дискриминационе функције)

С обзиром на предмет који наставници–приправници изводе				
Test of F–n(s)	Wilks'λ	Chi–square	df	Sig.
1 through 6	.492	185.631	108	.000
2 through 6	.599	133.972	85	.001
3 through 6	.713	88.513	64	.023
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cml %	Cnl. Correl.
1	,218 ^a	28.6	28.6	.423
2	,190 ^a	24.9	53.5	.399
3	,135 ^a	17.6	71.1	.344
С обзиром на начин на који су наставници–приправници ангажовани				
Test of F–n(s)	Wilks'λ	Chi–square	df	Sig.
1 through 3	.886	32.584	18	.019
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cml %	Cnl. Correl.
1	,073	59.0	59.0	.262

Опажање значаја повратних информација о квалитету обављања посла

Применом каноничке дискриминационе анализе, с обзиром на пол, године старости, предмет који наставници изводе, начин на који су наставници–приправници ангажовани и континуитет запослености у установи нису установљене статистички значајне разлике у опажању значаја повратних информација о квалитету обављања посла.

Задовољство наставника – приправника програмима за континуирано професионално усавршавање

Утврђена је статистички значајна разлика у задовољству наставника–приправника програмима за КПУ с обзиром на наставни предмет који изводе (Табела 4). Издвојено је шест каноничких дискриминационих функција, од којих је једна статистички значајна. Та функција објашњава 63.1% варијансе (sig.=0.000) и указује да су наставници–приправници који изводе наставу биологије мање од других респондента задовољни индивидуалним радом у програмима за КПУ.

Табела 4. Задовољство наставника–приправника програмима за континуирано професионално усавршавање (статистички значајне каноничке дискриминационе функције)

S obzirom na predmet koji nastavnici–pripravnici izvode				
Test of F–n(s)	Wilks'λ	Chi–square	df	Sig.
1 through 6	.440	214.486	108	.000
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cml %	Cnl. Correl.
1	,612 ^a	63.1	63.1	.616

Опажање образовних потреба наставника–приправника и опажање потребе за укључивањем у планирање и организацију програма за континуирано професионално усавршавање

Применом каноничке дискриминационе анализе, с обзиром на пол, године старости, предмет који наставници изводе, начин на који су ангажовани и континуитет запослености у установи нису установљене статистички значајне разлике у опажању образовних потреба наставника – приправника, као ни у опажању потребе за укључивањем у планирање и организацију програма за КПУ.

Закључак

Истраживање је указало на неопходност даљег развоја постојећег система увођења наставника–приправника у рад посебно у доменима менторског рада са искуснијим колегама и планирања, програмирања и организације програма за КПУ. Иако су налази потврдили да нови систем увођења наставника–приправника у рад на нивоу управе установе даје позитивне резултате, он показује значајне недостатке у погледу одабира ментора. Из андрагошке перспективе посматрано, неопходно је да се ментори адекватније оспособе и стимулишу за подстицање наставника–приправника (као одраслог ученика) за активно учешће и примену наученог у програмима за КПУ. У том погледу, неопходно је менторима указати на значај поступака селекције при запошљавању нових наставника, пријема наставника–приправника у установу, комуникације са наставницима–приправницима, обезбеђивања основних информација и ширења позитивних утисака о установи, те на значај пружања помоћи наставницима–приправницима: да разумеју посао, дужности и очекивања, да остваре захтеване стандарде, и при асимилацији у организациону културу.

Поред тога, истраживање је указало и на неопходност сталног осавремењавања програма за КПУ у дидактичком и методичком смислу, придавање подједнаке важности тимском и индивидуалном раду, неопходност креирања разноврснијих програма за КПУ у области ликовне и музичке културе, као и на потребу увођења савремене технологије. Веома занимљив је и налаз о потреби брижљивог графичког дизајнирања сертификата који за наставнике–приправнике немају само репрезентативно већ и због тога што визуелно представљају њихово постигнуће, имају и веома комплексно иконографско и иконолошко значење.

Литература

Blomberg, S., Knight, B. A. (2015): Investigating novice teacher experiences of the teaching dynamics operating in selected school communities in Finland, *Improving Schools*, DOI: 10.1177/1365480215576176, 1–14 (dostupno na adresi: <http://imp.sagepub.com.proxy.kobson.nb.rs>; posećeno 16.04.2015.)

Gatbonton, E. (2008): Looking beyond teachers' classroom behaviour: Novice and experienced ESL teachers' pedagogical knowledge, *Language Teaching Research*, 12(2), 161–182.

Holton, E. F. III and Naquin, S. S. (2001): *Helping Your New Employee Succeed*, San Francisco, CA: Berrett–Koehler Publishers, Inc.

Knowles, M., Holton, E. F. III, Swanson, R. A. (1998): *The adult learner: The definitive classic in adult education and human resource development (5th edition)*, Houston, TX: Gulf Publishing Company.

Pravilnik o dozvoli za rad nastavnika, vaspitača i stručnih saradnika (2008): *Službeni glasnik RS*, 51/08.

Rajović, V. i Radulović, L. (2007): Kako nastavnici opažaju svoje inicijalno obrazovanje – na koji način su sticali znanja i razvijali kompetencije, *Nastava i vaspitanje*, 56(4), 413– 434.

Stančić, M. i sar. (2013): Perspektive o nastavi budućih nastavnika: U šta veruju, čemu bi težili i šta bi radili u nastavi, *Andragoške studije*, br. 1, 131–146.

Westerman, D. A. (1991): Expert and Novice Teacher Decision Making, *Journal of Teacher Education*, 42(4), 292–305.

Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja (2013): *Službeni glasnik RS*, 55/2013.